

Lainsäädäntöneuvos Sami Kiriakos

Lausunto

4.3.2025

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 6 ja 17 luvun muuttamisesta (katujengit, nöyryyttäminen, alaikäisen käyttäminen) HE 219/2024 vp

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö toteaa asiassa kunnioittavasti seuraavan.

1. Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Esitys sisältää kolme lainmuutosta:

- 1) Rikoksen tekeminen osana rikollisjoukon toimintaa säädettäisiin rangaistuksen koventamisperusteeksi. Lakiin sisällytettäisiin myös rikollisjoukkoa koskeva määritelmä. Lainmuutos koskisi niin sanottujen katujengien tekemiä rikoksia.
- 2) Alle 15-vuotiaan käyttäminen välikappaleena tahallisen rikoksen tekemisessä säädettäisiin rangaistavaksi erillisenä rikoksena.
- 3) Rangaistuksen koventamisperusteeksi säädettäisiin myös henkeen, terveyteen tai vapau-
teen kohdistuvan rikoksen tekeminen erityisen nöyryyttävällä tavalla.

Ehdotetut säännökset ankaroittaisivat kyseessä olevien tekojen rangaistuksia.

Ehdotetuilla muutoksilla toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman vastaavat kirjaukset rangaistusten kiristämisestä. Lainmuutoksilla pantaisiin samalla myös

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

täytäntöön toimenpideohjelman nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Ohjelmaan kuuluu rikoslainsäädäntöä koskevia toimenpiteitä ja muita toimia nuoriso- ja jengirikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi.

2. Rikollisjoukkoja koskeva koventamisperuste

2.1 Ilmiö käytännössä

Suomessa on tehty havaintoja paikallisista rikollisverkostoista, joista muiden ilmaisujen ohella poliisi käyttää nimitystä katujengi. Katujengille ei ole olemassa yksiselitteistä tai laajasti vakiintunutta määritelmää, ja Suomessakin termiä on eri yhteyksissä käytetty luonteeltaan erilaisiin rikosilmiöihin viitattaessa. Julkisissa puheenvuoroissa esimerkiksi nuorten välinen katuväkivalta ja katujengeiksi kutsutut paikalliset rikollisjoukot voivat sekoittua toisiinsa, vaikka kyse on sekä taustatekijöiltään että vakavuudeltaan erilaisista rikollisuuden muodoista.

Nuorten rikollisuuteen liittyy olennaisesti rikosten tekeminen ryhmässä. Tällaiset yhteenliittymät ovat kuitenkin yleensä lyhytkestoisia ja rakenteeltaan löyhiä, eikä rikollinen toiminta tyypillisesti ole suunnitelmallista, tavoitteellista ja toistuvaa. Hallituksen esityksessä tarkoitetut katujengit sen sijaan ovat verraten pitkäkestoisia ja niiden rikollinen toiminta on toistuvaa ja ainakin jossain määrin tavoitteellista tai suunnitelmallista. Tätä ilmentää esimerkiksi ryhmien harjoittama huumausainerikollisuus.

Kevään 2024 tilannekuvan mukaan Suomen poliisi on tunnistanut noin 10 katujengiksi luokiteltua yhteenliittymää. Näihin yhteenliittymiin on yhdistetty kaikkiaan noin 350 henkilöä, joista noin 150 on poliisin arvion mukaan yhteenliittymissä keskeisiä henkilöitä tai jäseniä ja loput muita ryhmiin liittyviä henkilöitä, kuten rikoskumppaneita tai myötävaikuttajia. Tilannekuva elää jatkuvasti. Huomionarvoista on, että katujengeihin liittyvät henkilöt ovat pääasiassa 18–30-vuotiaita miehiä, mikä edelleen korostaa erontekoa lasten ja nuorten rikollisuuteen. Ryhmien vaikutuspiirissä arvioidaan kuitenkin olevan myös alaikäisiä henkilöitä, ja alaikäisiin kohdistuukin erityinen rekrytoinnin, vaikuttamisen ja rikosten teettämisen riski.

Määrällisesti tarkasteltuna yleisimpiä katujengeihin liittyviä rikoslajeja ovat huumausainerikokset sekä henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset, jotka yhdessä ovat viime vuosina muodostaneet hieman yli puolet katujengeihin liittyvistä rikoksista. Rikosepäilyjen jakauma on samankaltainen kuin järjestäytyneessä rikollisuudessa yleensä, ja katujengeihin liittyvässä rikollisuudessa voidaanakin havaita yhtäläisyyksiä perinteisempään järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Katujengien rakenteet ovat kuitenkin löyhempiä kuin esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden. Katujengeissä jäsenyyttä ja toimintaa motivoivina välittöminä tekijöinä toimivat elämyksellisyys, ryhmämaine ja merkityksellisyys, mutta myös keino hyötyä rikoksia tekemällä. Katujengit muodostavat eräänlaisen jatkumon osan, sillä niiden voidaan nähdä sijoittuvat nuorisorikollisuuden ja järjestäytyneiden rikollisryhmien väliin.

2.2 Nykyinen lainsäädäntö ja sen riittävyys

Rikoslain 6 luvun 4 §:ssä säädetään rangaistuksen mittaamisen yleisperiaatteesta. Rangaistus on rikoslain 6 luvun 4 §:n mukaan mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen.

Rangaistuksen koventamisperusteista säädetään rikoslain 6 luvun 5 §:ssä. Oikeuskäytännössä katujengien tekemiä rikoksia on arvioitu siltä kannalta, soveltuuko niihin koventamisperuste, joka koskee rikoksen tekemistä osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa (rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohta). Pykälän 2 momentti sisältää määritelmäsäännöksen, jonka mukaan järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettuja rikoksia.

Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin liittyvän koventamisperusteen oikeuttamista sekä niiden erityistä moitittavuutta on perusteltu sillä, että järjestäytyneellä rikollisryhmällä on suuri ja pitkäaikainen rikosten tekemiseen liittyvä potentiaali.

Lisäksi rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin koventamisperusteista esimerkiksi rikoksen uusimista (5 kohta) tai suunnitelmallisuutta (1 kohta) koskevat voivat joissain tapauksissa täytyä.

Oikeusministeriön tiedon mukaan järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevaa koventamisperustetta on sovellettu katujengeinä pidettyjen ryhmittymien rikoksiin ainoastaan yksittäisissä käräjäoikeuksien tuomioissa. Sen sijaan ylemmissä oikeusasteissa koventamisperusteen soveltamisedellytysten ei ole näissä tapauksissa katsottu täytyvän. Riittävää näyttöä ei ole ollut ryhmittymän vakiintumisesta tai sen koossa pysymisen kestosta tai siitä, että ryhmittymä olisi ollut koventamisperusteessa tarkoitettulla tavalla rakenteellisesti jäsentynyt.¹

Vaikkei nimenomainen koventamisperuste täytyisikään, perusteen ainekset saattavat muuten tulla otettavaksi huomioon rangaistuksen määräämisessä esimerkiksi edellä viitatus

¹ Helsingin hovioikeuden tuomiot 13.6.2024 asiassa R 22/1303 nro 24/125924 (R 22/1986) ja 12.12.2024 asiassa R 23/3186 nro 24/140981 (R 23/1629).

rangaistuksen mittaamisen yleissäännöksen (rikoslain 6 luvun 4 §) nojalla. Esimerkiksi ratkaisuissa KKO 2011:41 ja KKO 2013:90 vastaajien osallistuminen järjestäytyneiden rikollisryhmien toimintaan vaikutti rangaistuksen mittaamiseen, vaikka koventamisperusteen soveltamisedellytykset eivät kokonaisuudessaan täyttyneetkään. Myös hovioikeusratkaisuissa rangaistuksia on ankaroittanut jo se, että ryhmän jäsenten toiminnassa on ollut piirteitä järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnasta.²

Vaikka katujengin toiminta ei ulottuisikaan rikoksiin, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, myös tätä lievempien rikosten tekemistä varten tapahtuva pitkäjänteinen joukkotoiminta edellyttäisi sitä, että sellaisen osana tehdyistä rikoksista tuomitaan korotettu rangaistus edellä mainituista syistä. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisellä on keskeisiä vaikutuksia esimerkiksi henkilökohtaisen koskemattomuuden, omaisuuden ja muiden perusoikeuksilla turvattujen oikeushyvien suojaan sekä siihen, että ihmiset voivat pelkäämättä ja toisten estämättä käyttää heille kuuluvia perusoikeuksia kuten oleskella ja liikkua yleisillä paikoilla (HE 20/2002 vp, s. 31). Rikollisjoukko, jonka toimintaan kuuluu olennaisesti sellaisten rikosten tekeminen, jotka ovat omiaan vaarantamaan yleisten paikkojen järjestystä ja turvallisuutta, ilmentää erityistä vaarapotentiaalia mainituille suojeleobjekteille. Se ilmentää myös erityistä ja pitkäjänteistä rikoksen tekemisen tahtoa.

Hallituksen esityksen mukaan nimenomainen katujengejä koskeva koventamisperuste edistäisi toiminnan moitittavuuden huomioon ottamista rangaistuksen määräämisessä. Samalla sellainen edistäisi lainsäädännön selkeyttä ja ennakoitavuutta.

2.3 Esityksessä ehdotettu sääntely

Katujengirikollisuuteen liittyvien rikosten rangaistusten ankaroittamiseksi rikoslain 6 luvun 5 §:ssä säädettyihin rangaistuksen koventamisperusteisiin lisättäisiin rikoksen tekeminen osana rikollisjoukon toimintaa. Termi ”rikollisjoukko” olisi oikeudellinen vastine termille katujengi. Pykälän 3 momenttiin sisällytettäisiin rikollisjoukkoa koskeva määritelmä. Rikollisjoukolla tarkoitettaisiin *vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää yhteenliittymää, jonka toimintaan kuuluu olennaisesti sellaisten rikosten tekeminen, jotka ovat omiaan vaarantamaan yleisten paikkojen järjestystä ja turvallisuutta.*

Koventamisperuste voisi soveltua lähtökohtaisesti mistä tahansa rikosnimikkeestä tuomitessa, kun rikos on tehty osana edellä tarkoitettua rikollisjoukon toimintaa. Tällaisista rikoksista tuomittaisiin niiden erityisen moitittavuuden vuoksi nykyistä ankarampia rangaistuksia.

² Helsingin hovioikeuden tuomiot 13.6.2024 asiassa R 22/1303 nro 24/125924 (R 22/1986) ja 12.12.2024 asiassa R 23/3186 nro 24/140981 (R 23/1629).

Järjestäytyneeseen rikollisryhmään liittyviin tekoihin nähden rikoksen tekeminen rikollisjoukon toiminnassa olisi rangaistusarvoltaan lähtökohtaisesti jonkin verran vähäisempää. Rikollisjoukkoja koskeva koventamisperuste täytyisi myös matalammin edellytyksin. Sen vuoksi järjestäytynyttä rikollisryhmää koskevaa koventamisperustetta sovellettaisiin ensisijaisesti.

3. Alle 15-vuotiaan käyttäminen rikoksen tekemiseen

3.1 Ilmiö käytännössä

Alle 15-vuotiaat eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan. Rikosoikeudellista vastuukärajaa nuoremman lapsen yllyttäminen rikokseen on toimintaa, jolla yllyttäjä voi pyrkiä välttämään rikosoikeudellista vastuutaan toista henkilöä hyväksi käyttäen. Yllyttäjä voi myös saada lapsen aikuista helpommin houkuteltua suostumaan rikoksen tekemiseen. Ulkomailla, kuten Ruotsissa, tehtyjen tutkimusten mukaan lapsia on saatu jopa myöntämään sellaisia tekoja, joita he eivät ole itse tehneet. Tutkimusten mukaan lapsia saatetaan rekrytoida rikollisryhmien toimintaan lupaamalla erilaisia palkkioita vastineeksi rikoksen toteuttamisesta, ja toimintaan voi liittyä myös painostusta tai suoranaista pakottamista.³ Myös Suomessa on viitteitä siitä, että esimerkiksi katujengeissä toimivat käyttävät katujengien ulkopuolisia nuoria apuna rikoksentekossa. Muutkin ryhmät, jotka ovat rikollisuuteen taipuvaisia, saattavat aktiivisesti rekrytoida joukkoonsa uusia henkilöitä.

Voidaan arvioida, että alle 15-vuotiaiden osalta keskeinen riski on sosiaalistuminen tai ajautuminen rikollisiin tekoihin ja jengitoimintaan. Vaikka katujengit eivät suoranaisesti rekrytoisi nuoria, jengeihin kuuluvilla henkilöillä voi olla vaikutusvaltaa ja heihin voi kohdistua ihailua esimerkiksi saman asuinalueen nuorten tahoilta. Erityisessä riskissä ovat jengeihin kuuluvien henkilöiden nuoremmat sisarukset, jotka altistuvat jengien rikolliselle toiminnalle läheistensä kautta. Onkin huomioitava, että lapsi saattaa itse hakeutua rikollisjoukkoihin joko sosiaalisista tai taloudellisista syistä, ja "piireihin" pääseminen voi edellyttää sitä, että lapsi tekee rikoksia jengin tai sen arvovaltaisten jäsenten lukuun. Vaikka kyseinen toiminta voidaan katsoa hyväksikäytöksi, lapsi voi saada toiminnastaan vastineeksi esimerkiksi rahaa ja arvostusta.

3.2 Nykyinen lainsäädäntö ja sen riittävyys

Koska alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa, tämän ikäisen yllyttämisessä rikoksen tekemiseen on kysymys välillisen tekemisen tilanteista. Välillisestä tekemisestä säädetään rikoslain 5 luvun 4 §:ssä, jonka mukaan tekijänä tuomitaan se, joka on tehnyt tahallisen

³ Brottsförebyggande rådet: Barn och unga i kriminella nätverk. Rapport 2023:13.

rikoksen käyttäen välikappaleena toista, jota ei voida rangaista siitä rikoksesta syyntakeettomuuden tai tahallisuuden puuttumisen vuoksi taikka muusta rikosoikeudellisen vastuun edellytyksiin liittyvästä syystä.

Alle 15-vuotiaan lapsen käyttäminen välikappaleena rikoksen tekemisessä voi olla erityisen vahingollista ja vaarallista sekä rikoksentekomahdollisuuksien että lapselle aiheutuvan vahingon kannalta. Nuoret lapset ovat ikänsä vuoksi jo yleisesti alttiimpia erilaisille vaikuttamiskeinoille, kuten manipuloinnille, yllyttämiselle ja painostamiselle. Nuorten houkuttelu rikolliseen toimintaan voi lisäksi nopeuttaa siirtymistä vähäisemmästä nuorisorikollisuudesta vakavampiin rikollisuuden muotoihin, jolloin myös pehmeiden keinojen vaikutusmahdollisuudet heikentyvät. Samalla esimerkiksi rikoskierteestä ulospääseminen voi hankaloitua.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lapsiin kohdistuu erityinen suojan tarve, mistä on kirjauksia useissa Suomea velvoittavissa perus- ja ihmisoikeusasiakirjoissa, kuten YK:n yleissopimuksessa lapsen oikeuksista (SopS 60/1991). Esimerkiksi kyseisen sopimuksen 36 artikla edellyttää, että sopimusvaltiot suojelevat lasta kaikilta muilta hänen hyvinvointiaan jollain tavoin uhkaavilta hyväksikäytön muodoilta.

Laissa tai esitöissä ei erikseen oteta kantaa siihen, mikä vaikutus alle 15-vuotiaan lapsen käyttämisellä välikappaleena rikoksen tekemiseen on rangaistuksen määräämisessä. Sinänsä esimerkiksi rikoslain 6 luvun 4 §:n mukainen rangaistuksen mittaamisen yleisperiaate tarkoittaa, että välillisen tekemisen erityispiirteet voidaan huomioida esimerkiksi rikoksen vahingollisuuden tai vaarallisuuteen ja suunnitelmallisuuteen liittyvässä moitearviointissa.

Nykyinen lainsäädäntö ei kuitenkaan erottele rangaistuksen määräämisen kannalta, onko välillisen tekemisen kohde alle 15-vuotias vai tätä vanhempi. Edellä mainituin perustein alle rikosvastuikäisen käyttämistä rikosten tekemiseen on syytä pitää lähtökohtaisesti moitittavampana kaikissa rikoslajeissa. Hallituksen esityksen mukaan tätä lähtökohtaa tulisi korostaa nimenomaisella ja soveltamisalaltaan yleisellä säännöksellä.

3.3 Esityksessä ehdotettu sääntely

Rikoslain 17 lukuun lisättäisiin uusi 1 b §, joka koskisi rikosvastuukäräjä nuoremman henkilön käyttämistä rikoksen tekemiseen. Ehdotetussa rikostunnusmerkistössä on kysymys sellaisesta rikoslain 5 luvun 4 §:ssä säädetystä välillisestä tekemisestä, jossa välikappaleena käytetty henkilö on viittätoista vuotta nuorempi lapsi. Ehdotetun säännöksen soveltaminen edellyttäisi aina sitä, että välillisen tekemisen varsinaisena kohteena oleva rikos tai sen rangaistava yritys tehdään. Näin ollen tästä rikoksesta ja ehdotetun säännöksen nojalla rangaistavasta teosta tuomittaisiin yhteinen rangaistus rikoslain 7 luvun säännöksiä soveltaen. Rangaistussäännös

korottaisi siten rikosvastuukäräjäa nuoremman käyttämistä koskevien rikosten rangaistuksia muuhun välilliseen tekemiseen nähden.

4. Nöyryyttämistä koskeva koventamisperuste

4.1 Ilmiö käytännössä

Suomessa on tehty havaintoja nuorten väkivalta- ja ryöstörikoksiin liittyvästä uhuriin kohdistetusta nöyryytysväkivallasta. Nöyryyttämistä voi ilmetä myös muissa ikäryhmissä.

Tällaisissa tapauksissa nöyryyttämällä tai nöyryytysväkivallalla tarkoitetaan erityisesti sellaista toimintaa, jossa uhrille tehdään tai hänet painostetaan tekemään asioita uhkaamalla tai käyttämällä väkivaltaa.

Nuorten välinen nöyryytysväkivalta on yleistynyt viime vuosina. Keskusrikospoliisin tekemän selvityksen⁴ mukaan nöyryytysväkivaltaa sisältäneissä ryöstötapauksissa uhria on nöyryytetty teon yhteydessä esimerkiksi pakottamalla hänet polvistumaan ja sanomaan kameralle alistetussa asemassa erilaisia asioita. Uhri pakotettiin tilanteissa esimerkiksi haukkumaan itseään, ylistämään rikosentekijää tai pyytämään anteeksi, ja useissa tapauksissa nöyryyttäminen piti sisällään myös esimerkiksi vaatteiden riisuttamista. Nöyryytysväkivaltaan liittyy useissa tapauksissa myös tilanteiden kuvaamista ja videointia. Ryöstörikoksia käsittelevän selvityksen mukaan yli puolet sellaisista ryöstöistä, joissa teko oli videoitu, sisälsivät nöyryytysväkivaltaa. Ryöstörikosten yhteydessä kuvaamisen kohteena oli useimmiten joko uhrin pahoinpitely, nöyryyttämistilanne tai uhrin saamat vammat. Poliisin selvityksen tilastolliset ja laadulliset tulokset viittaavat myös siihen, että sosiaalisen median rooli nuorten väkivaltarikollisuudessa ja nuorten välisissä konflikteissa on lisääntynyt olennaisesti viime vuosina.

4.2 Nykyinen lainsäädäntö ja sen riittävyys

Nöyryyttäminen voi tulla huomioituksi useiden eri rikosnimikkeiden kautta ja niitä koskevan rangaistuksen määräämisessä. Loukattavien oikeushyvien (rikosoikeudella suojeltavien intressien) kautta tarkasteltuna nöyryyttäminen kohdistuu ennen muuta kunniaan ja yksityisyyteen. Nöyryyttäminen voi siten tulla arviotavaksi rikoslain 24 luvun 9 §:n mukaisena kunnianloukkauksena. Teosta riippuen myös rikoslain 24 luvun 8 §:n mukainen yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen voi soveltua. Kunnianloukkaus ja törkeä kunnianloukkaus ovat lähtökohtaisesti asianomistajarikoksia (rikoslain 24 luvun 12 §:n 2 momentti). Nöyryyttämistä on mahdollista arvioida myös rikoslain 21 luvun 5 §:n mukaisen pahoinpitelysäännöksen nojalla, mutta

⁴ Keskusrikospoliisi: Nuorten ryöstörikosten piirteet – Poliisin tietoon tullut ryöstörikollisuus vuosina 2015–2023.

tällöin edellytyksenä on, että teko on aiheuttanut vahinkoa toisen terveydelle. Nöyryyttämällä voi olla yhteys myös muun ohella rikoslain 25 luvun 8 §:n mukaiseen pakottamiseen, mikäli uhri väkivallalla tai uhkauksella pakotetaan sietämään nöyryyttämistä tai tekemään häntä nöyryyttäviä asioita. Pakottamiskriminalisointi on yleissäännös, joka syrjäytyy aina, jos muualla laissa on säädetty ankarampi rangaistus. Esimerkiksi rikoslain 31 luvun 1 §:n mukaiseen ryöstöön sisältyy aina jonkinasteista pakottamista. Riippuen sovellettavasta tunnusmerkistöstä ja teko-tavasta nöyryyttäminen tai teon nöyryyttävyys voi vaikuttaa rangaistuksen määrään sitä lisäävästi myös rikoslain 6 luvun 4 §:n rangaistuksen mittaamista koskevan yleissäännöksen nojalla.

Hallituksen esityksen mukaan rikoslainsäädäntöä olisi syytä tarkentaa niin, että henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvien rikosten yhteydessä tapahtuvaa nöyryyttämistä pidettäisiin tyypillisesti perusmuotoista kunnianloukkausta vahingollisempänä ja moitittavampana tekona. Nöyryyttävän tekotavan kirjaaminen rangaistuksen koventamisperusteeksi asettaisi sen nimenomaiseksi moitearvostelua ankaroittavaksi seikaksi, mikä edistäisi myös laillisuusperiaatteen vaatimusten täyttymistä.

4.3 Esityksessä ehdotettu sääntely

Rikoslain 6 luvun 5 §:ssä säädettyihin rangaistuksen koventamisperusteisiin lisättäisiin henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen tekeminen erityisen nöyryyttävällä tavalla. Uusi koventamisperuste koskisi tekoja, joissa on kyse niin sanotusta nöyryytysväkivallasta. Koventamisperuste koskisi keskeisten henkilöön kohdistuvien rikosten yhteydessä tehtyjä vakavampia nöyryytystekoja, käsittäen muun muassa sanallisia, fyysisiä ja kuvaamista koskevia tekoja sekä tällaisten tekojen yhdistelmiä. Olettama olisi, että tällaiset teot yleensä aiheuttavat loukatulle erityistä kärsimystä ja vahinkoa. Muutos johtaisi siten keskeisten henkilöön kohdistuvien rikosten yhteydessä tehtyjen nöyryyttämistehtöjen rangaistusten ankaroitumiseen. Lisäksi rangaistuksen mittaamista koskevan nimenomaisen säännöksen säätäminen selkiyttäisi tällaisten tekojen osalta rikoslainsäädäntöä.

Koventamisperusteen soveltamisala kattaisi lähtökohtaisesti minkä tahansa henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuviin rikoksiin liittyvät erityisen nöyryyttävät tekotavat, eikä siten rajoittuisi vain määrättyihin rikoslaissa säädettyihin rangaistussäännöksiin. Soveltamisala olisi siten kattava.

5. Esityksen pääasialliset vaikutukset

Ehdotettujen säännösten tarkoitus on myös edistää rangaistusten oikeasuhtaisuutta ottamalla paremmin huomioon mainittujen ilmiöiden vakavuus nykytiedon perusteella. Uusilla

rangaistavuuden selkeämmin ilmaisevilla ja ankarampaan rangaistuskäytäntöön johtavilla lainsäädäntömuutoksilla tavoitellaan myös uusien rikosten tekemistä estävää vaikutusta sekä siitä seuraavaa suojeltavien oikeushyvien tehokkaampaa suojaa niissä rajoissa kuin tämä on rikoslainsäädännön keinoin mahdollista.

Ehdotuksilla olisi toteutuessaan poliisi- ja syyttäviviranomaisten ja tuomioistuinten työmäärää lisäävää vaikutusta sekä Rikosseuraamuslaitoksen työmäärää ja resurssitarpeita huomattavasti lisäävää vaikutusta. Poliisin, syyttäjän ja tuomioistuinten pysyvän määrärahatarpeen arvioidaan olevan vuodesta 2026 lukien ainakin noin 0,3 milj. euroa.

Arvioidut vuosittaiset pysyvät Rikosseuraamuslaitoksen ja vankiterveydenhuollon lisämenot olisivat vuonna 2026, yhteensä 4,2 milj. euroa, ja vuodesta 2027 lukien 4,9 milj. euroa. Täytäntöönpanon vaatimat menolisäykset sisällytettäisiin vuosia 2026–2029 koskevaan julkisen talouden suunnitelmaan ja tässä yhteydessä otetaan huomioon hallitusohjelmaan sisältyvä 12 milj. euron rangaistusten kiristämisen (kriminaalipolitiikka) kehysvaraus. Muiden rikosprosessiketjun toimijoiden (poliisi, syyttäjä ja tuomioistuinlaitos) resurssitarpeet katettaisiin nykyisten hallinnonalakohtaisten menokehysten puitteissa.